

GORAN FILIPI

Filozofski fakultet Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Odsjek za romansku i klasičnu filologiju

Preradovićeve 1/1, HR-52100 Pula

gfilipi@unipu.hr

ISTRORUMUNJSKI NAZIVI KOJI SE TIČU TIJEŠTENJA MASLINA

U članku se raspravlja o istrorumunjskim nazivima koji se tiču tiještenja maslina. Obuhvaćeni su nazivi iz svih mjesta u kojima se još uvijek govori istrorumunjski (Žejane, Šušnjeвица, Nova Vas, Jesenovik, Letaj, Brdo, Škabici, Trkovci, Zankovci, Miheli i Kostrčan). Termini su leksikološki i etimološki obrađeni. Ukoliko je riječ o hrvatskim posuđenicama, svaka se uspoređuje sa sličnim nazivima u čakavskim govorima, a ako se radi o domaćem elementu, on se dovodi u svezu s oblicima u preostala tri rumunjska dijalekta (dačkorumunjski, arumunjski i meglenorumunjski). U obzir se uzimaju oblici cijele istočne jadranske obale što je s obzirom na kretanje Istrorumunja u povijesti opravdano ne bi li se utvrdilo jesu li Istrorumunji pojedini oblik preuzeli tek u Istri ili su ga donijeli iz Cetinske krajine. Na kraju svakog članka pokušava se odrediti krajnji etimon (uglavnom praslavenski ili vulgarnolatinski). Radi lakšeg snalaženja u dodatku su članka dodana dva kazala, kazalo obrađenih istrorumunjskih naziva i kazalo krajnjih etimona.

0.

U članku se raspravlja o istrorumunjskim nazivima koji se tiču tiještenja maslina. Obuhvaćeni su nazivi iz svih mjesta u kojima se još uvijek govori istrorumunjski. Obradili smo 87 oblika (osnovnih riječi i sintagmi – s napomenom da se neki oblici razlikuju samo neznatno, fonetski) koje smo dobili kao odgovore na 17 pitanja. Termini su leksikološki i etimološki obrađeni. Svaki se obrađeni termin potvrđuje i uspoređuje s građom iz svih istrorumunjskih leksičkih repertoara drugih autora koji su nam na raspolaganju, a do etimologijskih se rješenja dolazi usporedbom istrorumunjskih oblika sa sličnim u okolnim čakavskim i slovenskim govorima u Istri ali i u čakavskim

idiomima otoka Krka i Dalmacije (govori otoka Krka i Dalmacije bitni su za etimologijska rješenja mnogih ir. termina zbog kretanja Istrorumunja u povijesti), odnosno s riječima iz drugih triju rumunjskih dijalekata kada je riječ o izvornim riječima. Prikupljeni se nazivi uspoređuju i s mletačkim (prije svega istromletačkim) riječima jer su mnogi čakavizmi u istrorumunjskome mletačkog podrijetla, dok je samih mletacizama u ir. jako malo. Do čakavske, istarskoslovenske i (istro)mletačke građe dolazimo iz odgovarajućih rječnika i drugih pisanih izvora, a dobar smo dio i te građe sami prikupili. Građu iz drugih rumunjskih dijalekata navodimo samo iz izvora (isto vrijedi i za građu iz drugih idioma). Osim o oblicima koji su predmetom naslova, na jednak se način razglaba i o istrorumunjskim riječima koje su s njima na bilo koji način povezane.

Za istrorumunjske oblike koje smo sami zabilježili služimo se grafijom koju smo sastavili za IrLA. Riječ je o prilagođenoj hrvatskoj latinici kojoj su dodani grafemi koji izražavaju istrorumunjske posebne glasove i posebni znakovi za digrame *lj* i *nj*:

â – stražnje muklo a

ε – jako otvoreno e

ə – poluglas, čuje se između v i r u hrvatskoj riječi vrt – odgovara rumunjskome ă

č̣ – jako umekšano č

ś – umekšano š

ẓ̌ – umekšano ž

ɜ – početni glas u tal. *zelo*

ǰ – glas između hrvatskoga *dž* i *đ*

ɣ – velarni zvučni frikativ, kao u španjolskom lago

Ĳ – hrvatsko lj

Ĳ̣ – hrvatsko nj

Naglasak u ir. riječima bilježimo podcrtavanjem naglašenoga vokala, osim *á* koje je uvijek naglašeno. U jednosložnim riječima naglasak se ne bilježi.

Ir. imenice navode se u jednini bez člana, čemu slijede nastavci za određeni član (-u ili -a), za množinu (-o, -e, -č itd.), za množinu s određenim članom (-i, -ele,...) i na kraju odrednica roda (m., ž., s. ili bg.). Uz infinitiv glagola u zagradi se daje i oblik za 1. l. jd. prezenta. Pridjevi se bilježe samo u osnovnim oblicima, jedninski u m. ž. i s. i nakon točke i zareza slijede množinski.

Čakavske, slovenske i istromletačke riječi koje smo sami prikupili pišemo istom grafijom, a naglasak bilježimo kako je to uobičajeno u odgovarajućim dijalektološkim praksama (osim za idiome s netonemskim naglasnim sustavom – naglasak na riječima iz tih idioma bilježimo podcrtavanjem naglašena vokala), dok oblike iz literature vjerno prenosimo prema izvorniku. U citatima značenja iz raznih rumunjskih rječnika u zagradi se ponekad daje samo najnužniji prijevod radi boljšeg snalaženja čitatelja koji rumunjski ne razumiju (kad je značenje posebno bitno za razumijevanje etimologije, odnosno onoga što se želi reći). Citati iz ostalih jezika rijetko se prevode.

Za boljšeg snalaženje u članku u dodatku se nalaze dva kazala: kazalo obrađenih istrorumunjskih oblika i kazalo krajnjih etimona.

U radu smo koristili sljedeće kratice:

ar. – arumunjski

bg. – srednji rod rumunjskoga tipa (dvorod)

bilj. – bilješka

čak. – čakavski

dr. – dačkorumunjski

ir. – istrorumunjski

l. – lice

lang. – langobardski

lat. – latinski

m. – muški rod

mlet. – mletački

mr. – meglenorumunjski

s. – srednji rod hrvatskoga tipa

OA – osobne ankete

odr. – određeni

prslav. – praslavenski

pt. – pluralia tantum

s. v. – sub voce (pod natuknicom)

sln. – slovenski

stvnjem. – starovisokonjemački

ž. – ženski rod

1. Muljača (turanj, tijesak) za masline

U Žejanama smo zapisali *torkul*, -u, *torkule*, *torkulele* m. (čuje se i *torkule*), u Šušnjevi i Novoj Vasi *torkul*, -u, *torkul*, -i m., u Jesenoviku *tor*, -u, *tor*, -i m., u ostalim južnim selima *torč*, -u, *torč*, -i m., u Škabićima i *torč*, -u, -ure, -urle bg.

Autori istrorumunjskih repertoara kojima se služimo ne bilježe riječi za turanj, dok samo Dianich ima glagol: *tor'čey* 'tiještiti' (VIrI 176)¹.

Oba tipa, i *torkul* i *torč* mletacizmi su koji su u istrorumunjske govore ušli preko nekog čakavskog idioma: npr. u Brgudu *tòrkul* (IrLA 1586), u Rukavcu kod Senja i Novom Vinodolskom *tòrkul* (RČGR 297; RČGNV 325), u Belom *tòrkul* (BBT 489), u Bolu na Braču i Kolanu na Pagu *tòrkul* (RBČG 965; RKGP 534), u Vrgadi *tòrkū* (RGV 217), u Bibinjama *tòrkujā* (RBiG 724), na Murteru *tòrku* (RGOM 268) < mlet. *torcolo* (BOE 757), *tòrcolo* (VDVD 211); na Roveriji i u Medulinu *tòrač* (RROG 288; RMG 241), u Mrkočima *tòrc* (RGZM 663) (usput, u Mrkočima *tòrkul* je 'veliki drveni (od dūga) lijevak za pretakanje vina', u Funtani *tòrac* (MFR 80), isto i u Pićnu (PI 119), u Gračišću *tòrc* (GGr 164), u Labinu *tàrc* (ImLA 1586) < mlet. *torchio* (BOE 757)², *tòrcio* (VG 1164). Krajnji je etimon isti za oba tipa: lat. *tòrcūlum*, REW 8792.

1.1. Kamenica (kamena posuda) za ulje (dio muljače)

U Žejanama *korita* (*korita*, -a, -e, -ele ž.) *de ōrpa*, u Šušnjevi i Novoj Vasi *kāmenice*, -a, -e, -ele ž., u ostalim južnim selima *kāmenica*, -a, -e, -ele ž.

Žejanci su nam dali hibridnu sintagmu *korita de ōrpa* u doslovnom značenju 'korito od kamena'. Kao takvu ne bilježi je ni jedan autor istrorumunjskih repertoara kojima se služimo. Prvi elemenat sintagme (v. 3.) posuđen je iz nekog čakavskog govora. Preostala dva člana sintagme domaća su: za 'kamen' smo u Šušnjevi i Novoj Vasi zapisali *ōrpe*, -a, -i, -ile ž., u svim ostalim mjestima *ōrpa*, -a, -i, -ile ž.; Byhan ima *ōrpe* (IrG 301), Popovici *ārpe* (DRI 90), Cantemir *ārpe* (TIr 158), Kovačec *ārpa*, *ārpi*, *ārpilē* (IrHR 34 – za Žejane), Dianich *'ōrpa*, -i, -ile (VIrI 100) < lat. *rīpa*, REW 7328 > dr. *rāpā* (DEX 896); ar. *āripā* (DDAr 141); mr. *rōpā*, *rōpā³*; za *de* u svim smo mjestima zapisali *de* [*de* (VIr 103; IrG 204; DRI 106; SIr 308; TIr 164; DIr 205; IrHR 66)] < lat. *de*, REW 2488 > dr. *de* (DEX 262); ar. *di* (DDAr 382; DArM 191); mr. *di* (DMr 107).

Oblik tipa *kāmenica* posuđen je iz nekog čakavskog govora [od autora istrorumunjskih repertoara kojima se služimo Byhan ima *kāmēnitse* (IrG 237) i Di-

¹ Mi smo u Šušnjevi zapisali *torcej* (*jo torcešk*), u svim ostalim južnim selima *torčej* (*jo torčes*).

² Izgovara se [torčo].

³ Značenje u meglenorumunjskom jednako je značenju u istrorumunjskom dok se značenja u druga dva dijalekta poklapaju manje-više sa značenjem etimona (*ufer* tj. brijeg, obala).

anich '*kzwamenica* 'pila di pietra per gli animali o del frantoio' (VIrI 119): npr. u Čepiću *kamenica* (IrLA 1587), u Brgudu *kamènica* (IrLA 1587), u Labinu *kamēnica* (RLC 117), u Dračevici na Braču *kāmenica* (RBČG 367) – izvedenice na *-ica* od *kamen* [< prslav. **kāmy*, tož. (= akuzativ) **kāmenь* (SES2 252)]. Zanimljivo je da su Cantemir i Sârbu i Frățilă zabilježili kroatizam⁴ koji potječe od *kamen* [npr. u Senju i Novom Vinodolskom *kāmen* (SR 51; RČGNV 92)]: Cantemir *cāmene* (TIR 160), Sârbu i Frățilă *cāmen* (DIR 195), potonja dva autora kao jedini oblik dok Cantemir, kako smo vidjeli, ima i *ārpe*. S obzirom na distribuciju moglo bi se pretpostaviti da su oblike tipa *kamen* Istrorumunjski preuzeli u Cetinskoj Krajini, prije dolaska u Istru, jer u Istri prevladavaju oblici tipa *kamik* (što je u Dalmaciji arhaizam⁵), a tamo gdje nije *kamik* u uporabi su ili oblici tipa *grota* ili tipa *stina* (OA). No, čuje se i *kamen* što može biti i iz standarda. Janneke Kalsbeek za Orbanice kod Žminja navodi i *kāmen* i *kāmik*: prvo tumači kao 'stijena', a drugo 'kamen; stijena' (ČDO 461). Oba oblika *kāmen* i *kāmik* ima i Moguš za Senj ali s različitim značenjima: prvo znači 'kamen', drugo 'kamenčić'. U istom značenju, 'kamen' oba oblika, *kāmen* i *kāmik*, daje i Šimunović za Brač, prvi oblik za Dračevicu, drugi za Donji Humac (RBČG 367). I na koncu valja dopustiti i mogućnost da je oblik o kojem raspravljamo i u istrorumunjski mogao dospjeti iz hrvatskog standarda, bilo izravno, bilo preko nekog čakavskog idioma.

1.2. Žrvanj, kamen muljače

U Žejanama vele *rodul*, *-u*, *rodule*, *rodulele* m. (čuje se i *rodule*), u Šušnjevići *zərñi*, *-u*, *zərñi*, *zərñi* m. i *zərnov*, *-u*, *zərnov*, *-i* m., u Zankovcima *žərnov*, *-u*, *žərnov*, *-i* m., u Novoj Vasi *žərñi*, *-u*, *žərñi*, *žərñi* m., u Jesenoviku *žərn*, *-u*, *žərn*, *-i* m., u Kostrčanu *žərnu*, *žərnu*, *žərni*, *žərni* m., u ostalim južnim selima *žərn*, *-u*, *žərni*, *žərni* m.

Paralelu za žejanski termin nalazimo samo u Maiorescua: *rodulă* (VIrR 120) i to u značenju 'kolo općenito'. Čini se da je takav bio i prvotni žejanski termin koji se kasnije prilagodio čakavskim mletacizmima tipa *rodul* različita (premda manje-više srodna) značenja [npr. u Orbanicima kod Žminja *ròdul* 'kalem' (ČDO 539), u Medulinu *ròduja* 'valjak' (RMG 206), u Labinu *ròdul* 'kolut za namatanje konca' (RLC 238), u Senju *ròdul* 'valjak, obla cjepanica' (SR 128), u Milni na Braču *ròdul* 'valjak za dizanje i spuštanje mreža' (RBČG 835), u Crikvenici *ròdul* 'valjak' (RCrG 208), u Hvaru *ròdul* 'nazubljeni kotačić za rezanje tijesta; valjak koji se okreće oko svoje osi' (RGGH 405) < mlet. *ròdolo* (BOE 581; VG 893) < lat. *rōtūlus*, REW 7397] na što ukazuju množinski na-

⁴ Mi smo za 'kamen' zabilježili isključivo domaće oblike tipa *ərpa* (v. gore).

⁵ Da su oblici tipa *kamik* stariji dokazuju toponimi: npr. *Kāmik*, *Kāmiki* koje je Petar Šimunović zabilježio na Braču (RBČG 367).

stavci koji su ostali u ženskom rodu. Značenje tog pretpostavljenog prvotnog žejanskog termina, **rodula* (etimologijski umanjena od lat. *rōta* ‘kotač, kolo’, REW 7387), u žejanski nije nikako moglo doći preko čakavskih govora ni u Istri ni u Dalmaciji, a ni eventualnim izravnim posuđivanjem iz mletačkoga. Bilo kako bilo, to pitanje moramo za sad ostaviti otvorenim, uz napomenu da je, ako je i prvotno značenje nepotvrđena oblika bilo ‘kotač, kolo’, riječ o kalku prema hrvatskim riječima za žrvanj tipa *kolo*: npr. *kòlo od mālina* u Medulinu (OA), *kòlo* u Valturi (ILA 1588), *kòlo* u Funtani (ImLA 1588), *kýlo* u Labinu (ImLA 1588) < prslav. **kòlo* (SES2 293).

Termini tipa *žorn* i sl. nisu problematični. Maiorescu navodi *jerni* ‘ručna muljača’ (VIrR 109 – pt.), Byhan *žórne* (IrG 395), Dianich ‘*žrni*’ (VIrI 194 – plt.). Posuđeno iz nekog čakavskog govora: npr. u Brgudu *žđrvan* (IrLA 1588), u Ližnjanu *žřvan* (ILA 1588), u Medulinu *žřvanj* (RMG 278), na Roveriji *žřno* i *žřvno* (RROG 343), u Crikvenici *žřna* i *žřvānj* (RCrG 274), u Dračevici na Braču *žřna* (RBČG 1087) < prslav. **žřrny* (SES2 874, s. v. *žřmlje*).

1.3. Dio turnja u koji se stavljaju masline

U Šušnjevcu *vāske*, -a, -e, -ele ž., u Novoj Vasi *vāske*, -a, -e, -ele ž., u ostalim južnim selima *vāška*, -a, -e, -ele ž.

Sličnih riječi nemaju autori istrorumunjskih repertoara kojima se služimo. Posuđenice iz čakavskoga: npr. u Čepiću, na Roveriji, u Medulinu *vāška* (IrLA 1590; RROG 310; RMG254), u Funtani i Labinu *vāška* (ImLA 1590), isto i u Crikvenici (RCrG 253) i Trogiru (RTCG 288) < mlet. *vasca* (BOE 780; VG 1203) < lat. *vascūlum*, REW 9164.

2. Preša, cjedilja za ulje

U Žejanama *preša*, -a, -e, -ele ž., a u južnim su selima nazivi isti kao i za muljaču (v. l.).

Autori istrorumunjskih repertoara kojima se služimo ne navode sličnih izraza. Posuđeno iz nekog čakavskog idioma: npr. *preša* u Brgudu i Čepiću (IrLA 1589), Valturi (ILA 1589), Medulinu (RMG 187), na Roveriji (RROG 215), u Senju (SR 117) i u Novom Vinodolskom (RČGNV 236). Riječ je u hrvatske govore istočnih jadranskih obala po svoj prilici ušla iz standardnoga hrvatskoga. Naime, (istro)mletački repertoari kojima se služimo nemaju sličnih oblika, no mi smo termin u ImLA 1589 zabilježili u nekoliko mjesta: *preša* u Momjanu, Taru, Poreču i Vrsaru i *preša* u Motovunu i Funtani gdje može biti posuđenica iz standardnoga hrvatskoga (*preša*, RHJ 953), uz moguće posredovanje okolnih čakavskih govora, ili pak talijanskoga (*pressa*, NZ

1465 – deverbativ od *pressare*, NZ 1465 < lat. *prēssāre*, REW 6741) – potonje je po našem mišljenju manje vjerojatno. Valja dopustiti i mogućnost da su Istrorumunji riječ mogli preuzeti i izravno iz hrvatskoga standarda.

2.1. Krletke preše

U Žejanama nismo uspjeli doći do termina. U Šušnjevići *rastelele* (*rastele*, *-ele* ž. pt.), u ostalim južnim selima *raštelele* (*raštele*, *-ele* ž. pt.).

Autori istrorumunjskih repertoara kojima se služimo nemaju odgovarajućih oblika. Posuđeno iz nekog čakavskog govora: npr. u Čepiću *rāštele* (IrLA 1591), u Labinu *rastēli* (ImLA 1591), na Roveriji, u Mrkoćima *raštēle* (RROG 231, s. v. *raštēja*; RGZM 531), u Medulinu *raštrēle* (RMG 201), u Pićnu *raštēle* (PI 96), u Funtani *rastēla* (MFR 65), u Bolu i Dračevici na Braču i u Bibinjama *raštēla* (RBČG 808; RBiG 595) < (istro)mlet. *rastel*, *rastrel* (VG 861), *rastel* (VDVD 166; DDP 214) – ne kao naš termin nego u značenju ‘grablje; ulazna rešetkasta vanjska vrata’ < lat. *rastēllus*, REW 586.

2.2. Žrvanj preše

Nazivi su isti kao i za žrvanj muljače (v. 1.2.).

3. Velika zdjela, korito

U Šušnjevići i Novoj Vasi kažu *korīte*, *-a*, *-e*, *-ele* ž., u svim ostalim mjestima *korīta*, *-a*, *-e*, *-ele* ž.

Popovici donosi *koritę* (DRIS 147), Pušcariu *coritę* (Slr 307), ostali nemaju. Posuđeno iz nekog čakavskog govora: npr. *korīto* u Brgudu i Čepiću (IrLA 1375), Čabrunićima i Valturi (ILA 1375), Funtani i Labinu (ImLA 1375), u Medulinu (RMG 105), na Hvaru (RPZ 130) < prslav. **koryto* (ERHJ).

4. Komine od maslina

U Žejanama i Zankovcima *dropele* (*dropa*, *-a*, *-e*, *-ele*) de *ulike*, u Šušnjevići i Novoj Vasi *dropele* (*drope*, *-a*, *-e*, *-ele*) de *ulike*, u ostalim mjestima *dropele* (*dropa*, *-a*, *-e*, *-ele*) de *ulika*.

Hibridne sintagme doslovna značenja ‘tropine od masline’, domaći je samo vezni elemenat *de* (v. 1.1.). U Dianicha nalzimo ‘*dropa*, ‘*drwopa* (ViRI 96), ostali nemaju. Posuđeno iz nekog hrvatskog govora: npr. *dròp* u Funtani, Orbanićima kod Žminja, Medulinu i na Roveriji (ImLA 1595; ČDO 438; RMG 54; RROG 67), *dròpe*, *dròpine* u Pićnu (PI 28), *dròpi* u Crikvenici (RCrG 83) – samo u značenju ‘ostatci nakon tiještenja grožđa’: “u hrvatskoj riječi vjerojatno

su se ukrstila dva formalno slična korijena, korijen koji je u *drobiti*⁶(...) i korijen *trep-* ‘gaziti, gnječiti’⁷ (ERHJ).

Za ‘maslina’ u Šušnjevi i Novoj Vasi zabilježili smo *ulike*, -a, -e, -ele ž., u Zankovcima *ulike*, -a, -e, -ele ž. i *ulika*, -a, -e, -ele ž., potomje i u svim ostalim mjestima. Maiorescu ima *ulică* (VIrR 127), Byhan *úlikę* (IrG 374), Popovici *úlice*, -a (DRI 162), Cantemir *úliche* (TÍr 184), Dianich *'ulika*, -e, -ele (VIrI 179). Posuđeno iz nekog čakavskog govora u Istri: npr. u Čepiću; Funtani; Svetvinčentu, Čabrunićima i Valturi; na Roveriji; u Medulinu; u Belom; na Grobinštini; u Senju *ùlika*; (IrLA 1576; ImLA 1576; ILA 1576; RROG 300; RMG 249; BBT 502; GG 677; SR 158), u Čabrunićima i *vùlika* (ILA 1576), u Labinu *ùlika* (ImLA 1576), u Novom Vinodolskom *ùlikva* (RČGNV 333) – izvedenice na *-ika*⁸ od *ulé* (v. 7.). Naziv je ograničen na Istru i sjeverno hrvatsko primorje, dosiže poprilično do Novog Vinodolskog. Šugar bilježi *ulika* uz napomenu da se tako govori u Vrbniku na Krku, u Rijeci, Dragi, Podvežici, Klani, Milašima i u Praputnjaku, u Istri: Srbinjak blizu Tinjana, Crni na Labištini, Filipana, Divšići, Orbanici, Butkovići, Ližnjan, Baći povrh Brestove, u Cresu na o. Cresu i u Skrpčiću na o. Krku (HBI 744).

5. Rasol

U Šušnjevi i Novoj Vasi *salamure*, -a, -e, -ele ž., u Zankovcima *salamure*, -a, -e, -ele ž. i *âpa sarâta*, u svim ostalim mjestima *salamura*, -a, -e, -ele ž.

Krenimo od sintagme *âpa sarâta* doslovna značenja ‘slana voda’ koju smo zapisali u Zankovcima. Sintagmu, inverznu (*sarâta âpa*), navodi i Kovačec za Žejane ali samo u značenju ‘slana voda’, ne ‘salamura’ (IrHR 171, s. v. *sarât*). Oba su člana sintagme domaće riječi, a i red riječi odgovara rumunjskom (citirana sintagma koju je zapisao A. Kovačec slijedi hrvatski red riječi, pa bismo je mogli držati i kalkom). Prvi je član sintagme imenica ‘voda’: u Šušnjevi i Novoj Vasi zapisali smo *âpe*, -a, -e, -ele ž., u ostalim mjestima *âpa*, -a, -e, -ele ž. Byhan ima *ôpe* (IrG 297), Popovici *âpe* (DRI 89), Pušcariu *âpe*, Cantemir *ûâpe* (TÍr 157), Sârbu i Frañilă *âpa* (DÍr 187), Kovačec *âpe* za južna sela i *âpa* za Žejane (IrHR 23), Dianich *'wapa* (VIrI 185) < lat. *aqua*, REW 570 > dr. *âpă* (DEX 50); ar. *âpă* (DDAr 116), *apă* (DArM 34), *apâ* (DAr 59); mr. *âpă* i *âpu* (DMr 24, 25). Za *de* v. 11. Treći je član pridjev ‘slan’: u Žejanama smo zabilježili *sarât*, *sarâta*, *sarâto*; *sarâc*, *sarâte*, u Šušnjevi i Novoj Vasi *sarât*, *sarâte*, *sarâto*;

⁶ < prslav. **drobiti* (ERHJ).

⁷ Iz tog je korijena i hrv. *trôp* (HERj 1357) < prslav. **tropъ* (SES2 787, s. v. *tropina*).

⁸ Sufiksom *-ika*, pored ostaloga, označuju se i biljke i rodovi biljaka: npr. “*brôćika*, *čemërika*, *gomôljika*, *jâdika*, *jëlîka* (stablo jele), *jôšîka* (joha), *kamënika*, *lovôrîka*, *mljêčîka*, *sapînika*, *šîmšîrika*...” (TRHJ 878).

sarâc, *sarâte*, u ostalim južnim selima *sarât*, *sarâta*, *sarâto*; *sarât*, *sarâte*, Byhan ima *sarôt* (IrG 334), Sârbu i Frăţilă *sarât* (DlR 270), Kovačec *sarât* (IrHR 171) – pridjevska izvedenica od ‘sol’: u svim smo mjestima zapisali *sâre*, -a ž.; Maiorescu ima *sare* (VlR 121), Popovici *sâre*, *sâra* (DRI 146), Puşcariu *sâre* (SlR 324), Cantemir *sâre* (TlR 179), Sârbu i Frăţilă *sâre* (DlR 270), Kovačec *sâre* (IrHR 171), Dianich ‘*sware*’ (VlR 166)⁹ < lat. *sal*, REW 7521 > dr. *sâre* (DEX 947); ar. *sâre* (DDAr 915), *sari(e)* (DAS 251), *sari* (DARm 461); mr. *sâri* (DMr 257).

Oblik tipa *salamura* nalazimo samo u Dianicha: *sala'mura* (VlR 159). Mletacizmi koje su Istrorumunji preuzeli od svojih hrvatskih susjeda: npr. u Brgradu i Čepiću *salamûra* (IrLA 1596), u Ližnjanu; Funtani i Labinu *salamûra* (ILA 1596; ImLA 1596), isto i na Braču (RBČG 848) < (istro)mlet. *salamòra* (BOE 592; DDP 225; VDVD 174), *salamora* (VG 915) < lat. **salmûria*, REW 7545.

6. Posuda u koju se izljevaju uljni ostatci

Nazivi su isti kao i za dio turnja u koji se stavljaju masline (v. I.3.).

7. Ulje

U Žejanama i Škabićima *ulê*, -a ž. u Šušnjevi i Novoj Vasi *ulê*, -a ž., u svim ostalim mjestima *ulê*, -a ž., u Letaju i *ulê*, -a ž. Množinski se oblici vjerojatno ne koriste, no ipak navodimo što smo dobili na naše inzistiranje: u Šušnjevi, Novoj Vasi, Zankovcima i Kostrčanu *ul*, -ile u Jesenoviku, Letaju, Brdu, Trkovcima i Mihelima *ulê*, -urle a u Žejanama i Škabićima ispitanici su ustrajali na činjenici da množinski oblici ne postoje. Rod imenice mogao bi biti i ž. i m. i s. – prema pridjevskim sintagmama u 7.1. i 7.2. u Žejanama i Škabićima riječ je o imenici srednjega roda hrvatskoga tipa (s.), a u svim ostalim mjestima o imenici ženskoga roda, no u nekim drugim kombinacijama dobili bismo i dvorod i muški rod. Dianich (v. niže) imenicu ‘*ulje*’ u svom rječniku definira kao imenicu muškoga roda.

Byhan navodi *ulê* (IrG 374), Popovici *ulê* (DRI 162), Puşcariu *ul'e* (SlR 328), Cantemir *ul'e* (TlR 184), Sârbu i Frăţilă *ul'e* (DlR 293), Dianich ‘*ulje*’ (VlR 179). Posuđeno iz nekog čakavskog govora, prošireno diljem Istre i Dalmacije (OA): npr. *ulê* u Svetvinčentu (ILA 1597), u Medulinu (RMG 249), u Ližnjanu (ILA 1597), u Mrkoćima (RGZM 686), u Senju (SR 159), *ulê* u Rivnju (RRG 320), *ulê* u Brgradu (IrLA 1597), na Roveriji (RROG 300), *ulê* u Čepiću (IrLA 1597), u Čabrunicima (ILA 1597). Etimon “vjerojatno iz balkanoromanskog

⁹ Dianich ima i glagol: *sa'rwva* (VlR 159) ‘soliti’.

odraza lat. *oleum* (...)” (HER 653). Snój je sigurniji: “Kakor stcslovan. *olějъ*, hrv., srb. *ulje*, nar. rus. *olěj* in češ. *olej* izposojeno iz neke rom. besede, ki se je razvila iz lat. *oleum*¹⁰, mlajše *olium* ‘olje’” (SES2 470, s. v. *ólje*).

7.1. Užeženo ulje

U Žejanama *yrānko ūle*, u Šušnjevcici *ūla pokvarite*, u Novoj Vasi *grančlīva ūle*, u Jesenoviku *pokvarita ūle*, u Škabićima *ugārbo ūle*, u ostalim južnim selima *grančlīva ūle*, u Letaju i *grančlīvo ūle*.

Sintagme tipa pridjev + ‘ulje’, odnosno ‘ulje’ + pridjev. Za ‘ulje’ v. 7., a na ovom mjestu obradit ćemo pridjevske dijelove sintagma.

Pridjev *yrānko* srednjeg je roda hrvatskoga tipa (s.) i pitanje je rabe li ga Žejanci u ostalim oblicima (mi do podatka nismo mogli doći a sličnih oblika nema ni u autora istrorumunjskih repertoara kojima se služimo). Kako pridjevi tipa **granak* u čakavskim govorima istočne jadranske obale ne postoje, možemo pretpostaviti preuzimanje iz nekog slovenskog govora blizu Žejana (možda u Starodu)¹¹ – za užeženo se ulje u Novoj Vasi u slovenskoj Istri npr. veli *yrānko ūle* (ImLA 1598) < prslav. **grěnb* (SES2 190, s. v. *grėnek*). Tip ‘gorko’ + ‘ulje’ postoji i u čakavskom: npr. u Brgudu *gōrko ūle* (IrLA 1598), pa je i ta sintagma (Brgud je u neposrednoj blizini Žejana), ukoliko u žejanskom postoje svi oblici pridjeva o kojem razglabamo, mogla potaknuti žejanski izraz koji bi u tom slučaju bio kalk – ta nam se pretpostavka zapravo čini najekonomičnijom, problem je jedino u, kako smo već rekli, nemogućnosti potvrđivanja ostalih oblika pridjeva. Usput, za ‘gorak’ smo u Žejanama kao jedini odgovor dobili *žuhk*, *žuhka*, *žuhko*; *žuhk*, *žuhke*, isto smo zapisali i u Zankovcima, u Šušnjevcici pak vele *zuk*, *zuke*, *zuko*; *zuk*, *zuke*, u Novoj Vasi *žuk*, *žuke*, *žuko*; *žuk*, *žuke*, u preostalim južnim selima *žuk*, *žuka*, *žuko*; *žuk*, *žuke*. Autori istrorumunjskih repertoara kojima se služimo ne bilježe taj oblik. Preuzeto iz nekog čakavskog govora: npr. u Brgudu *žūfko* (s.) (IrLA 346), u Čepiću *žūkho* (s.) (IrLA 346), u Svetvinčentu, Valturi i Ližnjaju *žūko* (s.) (ILA 346), u Fun-tani isto (ImLA 346), u Labinu *žūhko* (s.) (ImLA 346), u Crikvenici *žūhak* (RCrG 274), u Senju *žūkak* (SR 181), u Trogiru *žūk* (RTCG 306), na Braču također *žūk* ali u značenju ‘pokvaren, ukiseljen’ (RBČG 1088) < prslav. **žьlkъ* (SKOK III/686, s. v. *žūč*).

Tip *grančlīv* posuđen je iz nekog čakavskog idioma kamo je pak dospio iz (istro)mletačkoga: npr. u Čepiću *grānslīvo ūle* (IrLA 1598), u Labinu *grōnčīvo ūle* (ImLA 1598), na Roveriji *grinčlīv* (RROG 87), u Pićnu *grančlīvo* (PI 38), u Mrkoćima *grančlīf* (RGZM 141), u Labinu *grōnčīv* (ImLA 702), u Crikvenici

¹⁰ *ōleum*, REW 6054.

¹¹ Usp. sln. *yrānāk* (ImLA 346 – za Novu Vas).

grānsljīv (RCrG 100) < mlet. *granzio* (BOE 314)¹² < lat. *rancīdus*, REW 7040¹³. Dianich ima *grants'ljiv*, -a, -o, mn. *grants'ljiv*, -e (VIrI 105). U ovom slučaju možemo biti sigurni da su Istrorumunji pridjev posudili (ili prilagodili) tek nakon dolaska u Istru budući da ga s tim dočetakom južnije nema: npr. u Splitu *grāncav* (StR 91), u Trogiru *grāncav* (RTCG 78).

Za užeženo ulje može se reći i da je pokvareno: npr. u Čabrunićima *pokvāreno ūle* (ILA 1598). U Žejanama smo čuli *pokvarit*, *pokvarita*, *pokvarito*; *pokvaric*, *pokvarite*, u Šušnjevi i Novoj Vasi *pokvarit*, *pokvarite*, *pokvarito*; *pokvaric*, *pokvarite*, u preostalim južnim selima *pokvarit*, *pokvarita*, *pokvarito*; *pokvarit*, *pokvarite*. Riječ je zapravo o participu glagola *pokvari* 'pokvariti' koji našim anketama za IrLA nije bio obuhvaćen, no mi smo ga usput, tijekom nekih drugih anketa, zabilježili samo u Šušnjevi (*pokvari*, *jo pokvarešk*), no imaju ga Dianich, *pokva'ri* (VIrI 145) i Kovačec, *pocvari* za Žejane, a u primjeru navodi *pocvarit' omir* 'pokvareni ljudi' (IrHR 149) < čak. *pokvariti* [npr. na Roveriji *pokvāriti*, *pokvāren* (RROG 205), u Mrkočima *pokvārit*, *pokvāren* (RGZM 420), u Kukljici na Ugljanu *pokvāriti* (RGK 220) < prslav. **po-* (SES2 530) + **kvariti* (SES2 339, s. v. *kvariti*)].

Pridjeva tipa *ugārb(o)* ne nalazimo u autora istrorumunjskih repertoara kojima se služimo. Mi smo ga čuli samo u Škabićima: *ugārb(o)*, *ugārba*, *ugārbo*; *ugārb*, *ugārbe*. Posuđeno iz nekog čakavskog govora: npr. u Mrkočima *gārb* (-a, -o) 'kod kojeg se osjećaju početni znakovi užegnutosti (o masnoći)' (RGZM 132), u Medulinu *gārbo*, -a 'kiseo, trpak' (RMG 70), u Orbanićima kod Žminja *gārbo* i *gārb* 'rancid, yellowish (of pršut, panceta, špeh)' (ČDO 445), u Selcima na Braču *gārbo* 's osjetnom dozom trpkosti, trpko, oporo' (RSG 107), u Dračevici na Braču također *gārbo* 'trpko' (RBČG 242) – potonja dva autora daju oblik kao prilog < (istro)mlet. *garbo* 'acido, aspro' (BOE 300), *garbo* 'acerbo' (VG 423), *gārbo* 'acerbo, immaturo; acido, aspro' (DDP 120), *gārbo* 'aspro, acido, acerbo' (VDVD 87) < lang. *harv*, REW 4064.¹⁴

7.2. Prvo ulje

U Žejanama i Škabićima *parvo ūle*, u ostalim mjestima *parva ūla*.

Sintagme u značenju 'prvo ulje' sastavljene od dva strana elementa, vjerojatno i posuđene kao sintagme: npr. u Čepiću *parvo ūle* (IrLA 1599). Za *ūle* v. 7., a ovdje ćemo obraditi redni broj 'prvi'. U Šušnjevi i Novoj Vasi zapisali smo *parvi*, *parve*, *parvo*; *parvi*, *parve*, *parvi* i *parvi*, *parva*, *parvo*; *parvi*, *parve*,

¹² U Malom Lošinju *ojo grancido* (ImLA 1598).

¹³ "I u tal. narječjima lat. pridjev dobiva preda se g- unakrštanjem s lat. pridjevom *crassus* > *grassus*. To se opetuje i u hrv." (SKOK III/107, s. v. *rānketiv*).

¹⁴ Početno *u-* u ir. vjerojatno analogijom prema drugim hrvatskim (standardnim ili čakavskim) pridjevima tipa *užegao*, *ustajao* i sl., po svojoj prilici in loco unutar ir.

p̄arvi, potonje i u svim ostalim selima. Byhan navodi *p̄rvi*, *-ve* (IrG 322), Popovici *prvi*, *-a*, *-o* (DRI 141), Pušcariu *prvi*, *-e* (SĪr 322), Cantemir *p̄r̄vi*, *-e* (TĪr 175), Sârbu i Frătilă *pârvi*, *pârva*, *pârvo* (DĪr 248), Kovačec *pârvi*, *pârva* za Šušnjevicu i Žejane (IrHR 144), Dianich '*p̄rvi*, *-ile*, '*p̄rva*, *-o* (VĪrI 142). Posuđenica iz nekog čakavskog govora: npr. u Svetvinčentu, Čabrunićima, Valturi i Ližnjaju *p̄r̄vi* (ILA 301), u Brgudu i Čepiću *p̄r̄vi* (IrLA 301), u Senju *p̄r̄vi* (SR 121), na Braču *prvi* (RBČG 783) < prslav. **p̄rvъ* (SES 512).

7.3. Odvajati čisto ulje od taloga

U Žejanama *prociđi* (*jo procides*) *uľa*, u Šušnjevicu *lezej* (*jo lezešk*) *kurâte uľa* *de la mutne*, u Škabićima *popili* (*jo popiles*) *uľa* i *pili* (*jo piles*) *uľa*, u ostalim južnim selima *ciđi* (*jo cides*) *uľa*¹⁵.

Treba nam obraditi pet glagola, dva pridjeva i jedan složeni prijedlog. Za *uľa* v. 7.

Glagoli *ciđi* i *prociđi* posuđeni su iz nekog čakavskog govora: npr. *ciđiti* u Čabrunićima (ILA 1600), Medulinu (RMG 34), *cīđit* u Mrkoćima (RGZM 55), u Dračevici na Braču (RBČG 149), na Hvaru (RPZ 30), *cīđiti* u Bibinjama (RBiG 175), *ciđit* u Splitu (StR 38) < prslav. **cēđiti* (SES2 68); *prosēdit* u Brgudu (IrLA 1600), *prociđiti* u Medulinu (RMG 190), *prociđit* u Mrkoćima (RGZM 495), *prociđiti* na Roveriji (RROG 220), *prociđit* u Selcima na Braču (RBČG 766), *prociđit* na Hvaru (RPZ 258), *prociđit* u Splitu (StR 270) < prslav. **pro(-)* (SES2 5581) + **cēđiti* (SES2 68). Od autora ir. repertoara kojima se služimo samo Dianich ima odgovarajuće oblike: *tsi'di* (VĪrI 178) *pro-tsi'di* (VĪrI 151). Preostala tri glagola, *lezej* 'odvojiti', *pili* i *popili* ne nalazimo u autora istrorumunjskih repertoara kojima se služimo i ne znamo ih protumačiti.

Za pridjev 'čist' u Šušnjevicu i Novoj Vasi zabilježili smo *kurât*, *kurâte*, *kurâto*; *kurâc*, *kurâte*, u svim ostalim mjestima *kurât*, *kurâta*, *kurâto*; *kurâc*, *kurâte*, u Jesenoviku i Zankovcima još i *kurât*, *kurâta*, *kurâto*; *kurât*, *kurâte*. Domaća riječ: Maiorescu donosi *curat*, *curatâ*, *curatși*, *curate* (VĪrI 102), Popovici *curât*, *-e* (DRI 104), Pušcariu *curât*, *curâte* (SĪr 308), Sârbu i Frătilă *curât*, *-a* (DĪr 202), Kovačec *curât*, *-e* (za južna sela), *-a* (za Žejane), *-o*, *curât*, *curâte* (IrHR 59), Dianich *ku'rwat*, *-a*, *-o*, mn. *ku'rwats*, *ku'rwate* (VĪrI 118) < lat. *colātus*, REW 2035a. > dr. *curât* (DEX 251); ar. *curât* (DDAr 335), *curat* (DArM 157); mr. *curât* (DMr 88). Za pridjev 'mutan' u Šušnjevicu i Novoj Vasi rekli su nam *mutən*, *mutne*, *mutno*; *mutni*, *mutne*, u svim ostalim mjestima *mutən*, *mutna*, *mutno*; *mutni*, *mutne*. Pušcariu ima *mutân*, *-ne*, *-no* (SĪr 316), Sârbu i Frătilă *mutân* (DĪr 232), Kovačec *mútân*, *mútne*, *-ni*, *-tne* za Brdo i *mútân*, *-tna*, *-tni*, *-tne* za Žejane (IrHR 122), Dianich '*mutən*, '*mutna*, *-o*, mn. *-i*, *-e* (VĪrI 129).

¹⁵ Na isti su nam način tu radnju izrazili i u Čepiću: *ciđit uľa* (IrLA 1600).

Posuđeno iz nekog čakavskog govora: npr. *mūtan* u Labinu (RLC 163), *mūtan* na Roveriji (RROG 165), u Mrkačima (RGZM 259), u Medulinu (RMG 135), u Senju (SR 79), na Vrgadi (RGV 126), na Hvaru (RPZ 167) < prslav. **mōtynъ* (SES 417, s. v. *móten*).

Složeni prijedlog *de la* domaćeg je podrijetla, zabilježili smo ga u svim mjestima: *de la*. Od autora istrorumunjskih repertoara kojima se služimo navode ga samo Maiorescu, *de la* (VIrR 103), i Byhan, *dela* (IrG 205)¹⁶: *de* (v. 1.1.) + *la* (u svim smo mjestima zabilježili *la*; Maiorescu, Byhan, Popovici, Pušcariu, Cantemir, Sârbu i Frățiilă, Kovačec, Dianich također *la* (VIrI 110; IrG 262; DRI 119; SIr 313; TIr 169; DIr 222; IrHR 101; VIrI 120) < lat. *illác*, REW 4265.1 > dr.; ar. *la* (DEX 555; DAR 613); mr. *la*, *lă* (DMr 163).

7.3.1. Uljni talog

U Žejanama nismo dobili odgovor. U Šušnjevcima *fondâcile* (*fondâce*, -a, -i, -ile ž.), u Novoj Vasi *murge*, -a, -e, -ele ž., u Jesenoviku i Letaju *murga*, -a, -e, -ele ž., u ostalim južnim selima *murka*, -a, -e, -ele ž.

Oblik *fondâcile* najčešće se rabi u značenju ‘talog od kave’¹⁷, no može i za druge taloge, za što potvrdu nalazimo i u Dianicha (koji jedini od svih autora istrorumunjskih repertoara kojima se služimo ima oblik): *fun'dwaća*, mn. *fun'dwać*, -i, -ile¹⁸ ‘fondi del caffè, del vino, feccia’ (VIrI 102). Taj oblik za termin o kojem raspravljamo rabe i mnogi istarski Talijani: mi smo zapisali *fondaći* u Bujama, Funtani i Labinu, *fundaći* u Kanfanaru i *fondačo de l'ogio*¹⁹ u Rijeci (sve ImLA 1601). Šušnjevcima su svoj termin posudili od Hrvata²⁰: npr. na Roveriji *fundâce* plt. (RROG 80), u Medulinu *fundâc* (RMG 67), isto i u Senju (SR 32), u Crikvenici *fündâcē* (RCrG 94), u Splitu *fündac* (StR 82) < (istro)mlet. *fondacio* (VG 390), *fondâcio* (DDP 112), *fondaći* (VDVD 82). U osnovi je ovih riječi lat. **fündus*, -ōris, REW 3585.2.

Oblike tipa *murga* ne nalazimo u autora istrorumunjskih repertoara kojima se služimo. (Istro)mletacizmi posuđeni iz nekog čakavskog idioma: npr. *mûrga* u Svetvinčentu i Valturi (ILA 1601), na Hvaru (RPZ 166), *mûrka* u Funta-

¹⁶ Prema Maiorescu.

¹⁷ Samo u tom značenju srodne smo oblike zabilježili i u drugim južnim selima: u Novoj Vasi *fondâce*, -a, -e, -ile ž., u ostalim mjestima *fundâca*, -a, -e, -ele ž., u Trkocima i Letaju još i *fundâca*, -a, -e, -ele ž., a u Jesenoviku još i *fundâc*, -u, *fundâc*, *fundaći* m.

¹⁸ Dianich stavlja oznaku da je riječ o muškom rodu imenice. Oblik *fund'waća* u mn. ne može biti *fun'dwać*, nego samo onako kako slijedi, -i, -ile, dakle ž. r.. Trebalo bi: *fun'dwaća*, mn. -i, -ile. Pretpostavljamo da je htio pokazati imenicu u m. rodu (*fun'dwać*) pa se predomislio i pri preoblikovanju natuknice ostavio pogrešne stvari.

¹⁹ Isto i u mletačkom: *fondachio de l'ogio* (BOE 278, s. v. *fondâchio*).

²⁰ Tip *fondača*, *fondać* i sl. u uporabi je diljem Istre (OA), a tip *fundača* i *fundać* i diljem Istre i Dalmacije (OA).

ni i Labinu (ImLA 1601), na Braču (RBČG 499) < (istro)mlet. *morga* (BOE 426; VG 649), *morcia* (VG 648), *mòrcia* (DDP 169), *mor̄ka* (ImLA 1601 – za Momjan, Buje, Motovun, Tar, Višnjan, Kanfanar), *mur̄ka* (idem – za Mali Lošinj)²¹ < lat. **amūrcūla*, REW 435.

7.4. Zdjela za pretakanje ulja

U Žejanama nismo dobili termin. U Šušnjevići i Novoj Vasi *lodriće*, -a, -e, -ele ž., u Zankovcima *lužňak*, -u, *lužňáč*, -i m.

Oblici tipa *lodrica* inače označavaju vjedro: u Šušnjevići i Novoj Vasi zapisali smo *lodriće*, -a, -e, -ele ž., u svim ostalim anketiranim mjestima *lodrica*, -a, -e, -ele ž. Od ir. repertoara kojima se služimo samo u Kovačeca nalazimo *lodrića* ‘drvena posuda s ručkama (ušima) sa strane’ (IrHR 106 – za Žejane). Čakavizam: npr. u Brgudu i Čepiću *lodrića* (IrLA 1293) – u čakavskim repertoarima kojima raspolažemo ne nalazimo oblika. Riječ je rasprostranjena po Sloveniji: *lodrica* ‘vrsta soda, brenta, meh, posoda za vino’ (ESSJ II/147 – za Kras i Belu Krajinu) i od XVI. st. po sjeverozapadnim hrvatskim krajevima (v. ARJ VI/134 i SKOK II/313). Etimon nalazimo u lat. *ūter* ‘mijeh’, REW 9102 > mlet. *ludro* (BOE 376, VG 553, GDDT 337) – sa stapanjem odr. člana. Čakavski su oblici umanjene na -ica.²²

I *lužňak* je zapravo prenesen u terminologiju uljarstva i to iz terminologije pranja rublja. Osnovno mu je značenje ‘kotao za iskuhavanje rublja’: u Jesenoviku, Letaju, Brdu, Trkocima, Mihelima i Kostrčanu zapisali smo *lužňak*, -u, *lužňak*, -i m., u Zankovcima i Letaju *lužňak*, -u, *lužňáč*, -i m., u Škabićima *lužňak*, -u, -*lužňáče*, -ile bg. ali u značenju ‘kabao’²³. Od autora ir. repertoara kojima se služimo Popovici ima *lužňac*, -u (DRI 122), Dianich *‘lužňjak*, -u, mn. *‘lužňjači* ‘mastello per il bucato’ (VIrI 123). Oba autora imaju i glagol ‘lužiti’: *lužiti*²⁴, -it, -esc(u) (DRI 122); *lužiti* ‘fare il bucato’ (VIrI 123) – i mi smo u svim mjestima zapisali *luži* (jo *lužes*), a u Šušnjevići još i *luži* (jo *lužešk*). Čakavizam: npr. u Brusju na Hvaru *lužňók* (ČL 514), u Buzetu i Sovinjskom polju *lūžňjak* (SKOK II/326, s. v. *lug1*), u Trpnju *lūžňjak* (ibidem), u Istri *lūžňjak* ‘sud u kojem se luži’ (ibidem); u Dračevici na Braču *lūžit* (ČL 514), u Pićnu *lužit* ‘okuhavati rublje uz dodatak pepela’ (PI 60). I čak. imenice i glagoli potječu od čak. *lūg* i sl. (diljem istočne jadranske obale – OA): npr. u Vodicama *lūg* ‘pepeo’ (ID 189), u Pićnu *luh* ‘zapepeljena voda’ (PI 60), u Orbanićima *lūh* ‘pepeo’ (ČDO 483) < stvnjem. *louge* (SES 312).

²¹ Potonje prema hrvatskim oblicima.

²² Za detaljniju etimologiju v. ESSJ II/147 i SKOK II/313.

²³ Inače, oblik pokriva četiri značenja (ne u svim mjestima jednako): ‘kotao za iskuhavanje rublja’; ‘vjedro, čabar za rublje’; ‘kabao, maštel’; ‘zdjela za pretakanje ulja’.

²⁴ Pogrešno zapisano, treba *luži*.

7.5. Kamena posuda za pohranu ulja

Nazivi su isti kao i za kamenicu (dio muljače) (v. 1.1).

8. Zaključak

Od 87 obrađenih oblika (osnovnih riječi i sintagmi – s napomenom da se neki oblici razlikuju samo neznatno, fonetski) koje smo dobili kao odgovore na 17 pitanja njih 18 ima kao krajnji etimon latinsku riječ, 1 langobardsku, 1 starovisokonjemačku i 15 praslavensku. Riječi koje imaju latinski, lang. ili stvnjem. krajnji etimon ušle su u istrorumunjske govore uglavnom iz nekog čakavskog idioma gdje su mletacizmi (uz izuzetak *âpa*, *de*, *la*, *de la*, *ərpa*, *kurât*, *sârat*, *sâre*), a u našem korpusu isto vrijedi i za sve riječi koje sežu do praslavenskoga.²⁵

Kazalo zabilježenih istrorumunjskih oblika

âpa – 5.	âpa sarâta – 5.
âpe – 5.	cidî – 7.3.
cidî u ^l â – 7.3.	de – 1.1.
de la – 7.3.	dropa – 4.
drope – 4.	dropele de u ^l ika – 4.
dropele de u ^l ike – 4.	dropele de u ^l ike – 4.
ərpa – 1.1.	ərpe – 1.1.
fondâce – 7.3.1.	fondâcile – 7.3.1.
fondâča – bilj. 17	fondâce – bilj. 17
fundaç – bilj. 17	fundâča – bilj. 17
granclîva u ^l e – 7.1.	granclîva u ^l e – 7.1.
granclîvo u ^l e – 7.1.	yrânko u ^l e – 7.1.
kâmenica – 1.1.	kâmenice – 1.1.
korîta – 1.1.; 3.	korîta de ərpa – 1.1.
korîte – 3.	kurât – 7.3.
la – 7.3.	lezej – 7.3.
lezej kurâte u ^l e de la mutne – 7.3.	lodriça – 7.4.
lodriçe – 7.4.	luži – 7.4.

²⁵ Teško je pouzdano utvrditi je li koja riječ u istrorumunjski ušla tek u Dalmaciji ili Istri, ili je to općerumunjski slavizam koji se u velikom broju slučajeva u Dalmaciji i Istri samo prilagodio ovdašnjim oblicima – u ovom radu tih problema nismo imali.

lužniak – 7.4.	murga – 7.3.1.
murge – 7.3.1.	murka – 7.3.1.
mutən – 7.3.	pərva uía – 7.2.
pərvi – 7.2.	pərvo uíe – 7.2.
pili – 7.3.	pili uía – 7.3.
pokvari – 7.1.	pokvarit – 7.1.
pokvarita uíe – 7.1.	popili – 7.3.
popili uía	preša – 2.
prociđi – 7.3.	prociđi uía – 7.3.
rastele – 2.1.	rastelele – 2.1.
raštele – 2.1.	raštelele – 2.1.
rodul – 1.2.	salamura – 5.
salamure – 5.	salamure – 5.
sarāt – 5.	sāre – 5.
tor – 1.	torcej – bilj. 1
torč – 1	torkul – 1.
ugárbo – 7.1.	ugárbo – 7.1.
ugárbo uíe – 7.1.	uí – 7.
uía pokvarite – 7.1.	uíe – 7.
uíe – 7.	vāske – 1.3.
váška – 1.3.	vaške – 1.3.
zərnov – 1.2.	zərn – 1.2.
zuk – 7.1.	žərn – 1.2.
žərnov – 1.2.	žərn – 1.2.
žərn – 1.2.	žərn – 1.2.
žuk – 7.1.	žuhk – 7.1.

Kazalo krajnjih etimona

A. latinskih

aqua – 5.	*amürcüla – 7.3.1.
colātus – 7.3.	de – 1.1.
fūndus – 7.3.1.	īllác – 7.3.
ōleum – bilj. 10	oleum – 7.
olium – 7.	rancīdus – 7.1.

rastěllus – 2.1.	rīpa – 1.1.
rōtūlus – 1.2.	sal – 5.
salmūria – 5.	tōrcūlim – 1.
ūter – 7.4.	vascūlum – 1.3.

B. Praslavenskih

*cěđīti – 7.3.	*drobiti – bilj. 6
*grěнь – 7.1.	*káměнь – 1.1.
*kǎmy – 1.1.	*kōlo – 1.2.
*koryto – 3.	*kvarīti – 7.1.
*mōtьnǎ – 7.3.	*po- – 7.1.
*pьgvъ – 7.2.	*per- – 7.3.
*žьgny – 1.2.	*žьlkъ – 7.1.
*tropъ – bilj. 7	

C. drugih jezika

harw (lang.) – 7.1.	louge (stvnjem.) – 7.4.
---------------------	-------------------------

Literatura s kraticama navođenih djela

- ARJ – *** 1880. – 1976. *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I-XXIII. Zagreb: JAZU (danas HAZU).
- BBT – VELČIĆ, NIKOLA 2003. *Besedar Bejske Tramuntane*. Mali Lošinj – Beli – Rijeka: Katedra Čakavskog sabora Cres-Lošinj, Tramuntana – Adamić.
- BOE – BOERIO, GIUSEPPE 1971. (pretisak mletačkog izdanja iz 1856.). *Dizionario del dialetto veneziano*. Milano: Martello Editore.
- ČDO – KALSBECK, JANNEKE 1998. *The Čakavian Dialect of Orbanici near Žminj in Istria*. Amsterdam – Atlanta: Editions Rodopi B. V.
- ČL – HRASTE, MATE – PETAR ŠIMUNOVIĆ 1979. *Čakavisch-deutsches Lexicon*, knj. I. Köln – Wien: Böhlau Verlag.
- DAR – CARAGIU MARIOȚEANU, MATILDA 1997. *Dicționar aromân, I (A-D)*. Bukurešt: Editura Enciclopedică.
- DARm – CUVATA, DINA 2006. *Dicționar armănescu – machidunescu*. Skopje: Uniea ti cultură-a Armănjlor dit Machidunii.
- DAS – MARINKOVIĆ, PRIBISLAV B. 2009. *Cincarsko – srpski rečnik*. Beograd: Srpsko-cincarsko društvo “Lunjina”.

- DDAr – PAPAĞAGI, TACHE 1963. *Dicționarul dialectului aromân*. Bukurešt: Editura Academiei Republicii Populare Romîne.
- DDP – ORBANICH, PINO – BARBARA BURŠIĆ GIUDICI 2009. *Dizionario del dialetto di Pola*. Rovinj: Unione italiana – Fiume, Università popolare – Trieste, Znanstvena udruga MEDITERAN – Pula.
- DEX – *** 1998. *Dicționarul explicativ al limbii române*. Bukurešt: Univers Enciclopedic.
- DIr – SÂRBU, RICHARD – VASILE FRAȚILĂ 1998. *Dialectul istro-român*. Temišvar: Editura Amarcord.
- DMr – CAPIDAN, THEODOR 1928. *Meglenoromâni III: Dicționar meglenoromân*. Bukurešt: Academia Română.
- DRI – POPOVICI, JOSIF 1909. *Dialectele romîne, IX: Dialectele romîne din Istria, partea a 2^A (texte și glosar)*. Halle A. D. S.: Editura autorului.
- DRIS – Popovici, Josif 1914. *Dialectele romîne, IX: Dialectele romîne din Istria, partea a 2^A (texte și glosar)*. Halle A. D. S.: Editura autorului.
- ERHJ – MATASOVIĆ, RANKO – TIJMEN PRONK – DUBRAVKA IVŠIĆ – DUNJA BROZOVIĆ RONČEVIĆ. *Etimološki rječnik hrvatskoga jezika* (rukopis od A-NJ).
- ESSJ – BEZLAJ, FRANCE 1977. – 2007. *Etimološki slovar slovenskega jezika* (I-V). Ljubljana: SAZU.
- GDDT – DORIA, MARIO 1984. *Grande dizionario del dialetto triestino*. Trst: Edizioni Italo Svevo.
- GGr – KLARIĆ, ALVIJANA 2012. *Govor Gračišća*. Pazin: Ogranak Matice hrvatske Pazin.
- HBI – ŠUGAR, IVAN 2008. *Hrvatski biljni imenoslov*. Zagreb : Matica Hrvatska.
- HER – GLUHAK, ALEMKO 1993. *Hrvatski etimološki rječnik*. Zagreb: August Cesarec.
- HERj – ANIĆ, VLADIMIR (ur.) 2002. *Hrvatski enciklopedijski rječnik*. Zagreb: Novi Liber.
- ID – RIBARIĆ, JOSIP 2002. *O istarskim dijalektima*. Pazin: Josip Turčinović d. o. o.
- ILA – FILIPI, GORAN – BARBARA BURŠIĆ GIUDICI 1998: *Istriotski lingvistički atlas*. Pula: Znanstvena udruga Mediteran.
- ImLA – FILIPI, GORAN – BARBARA BURŠIĆ GIUDICI 2012. *Istromletački lingvistički atlas*. Zagreb: Dominović.
- IrG – BYHAN, ARTHUR 1899. Istrorumänisches Glossar. *Iahres-bericht des Instituts für rumänische Sprache* IV., 174–396.
- IrHR – KOVAČEC, AUGUST 1998. *Istrorumunjsko-hrvatski rječnik s gramatikom i tekstovima*. Pula: Znanstvena udruga Mediteran.

- IrLA – FILIPI, GORAN 2002. *Istrorumunjski lingvistički atlas / Atlasul Lingvistic Istroromân / Atlante Linguistico Istro-rumeno*. Pula: Znanstvena udruga Mediteran.
- MFR – SELMAN, ALEXANDER 2006. *Mali funtanjanski rječnik*. Funtana: vlastita naklada.
- NZ – *** 1988. *Il nuovo Zingarelli. Vocabolario della lingua italiana di Nicola Zingarelli*. Bologna: Zanichelli.
- OA – osobne ankete.
- PI – RUŽIĆ SUDČEV, ŠIME 1999. *Pićan i pićònski idiomi*. Pula: C.A.S.H.
- RBČG – ŠIMUNOVIĆ, PETAR 2009. *Rječnik bračkih čakavskih govora*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- RBiG – ŠIMUNIĆ, BOŽIDAR 2013. *Rječnik bibinjskoga govora*. Zadar: Ogranak Matice hrvatske Zadar.
- RČGNV – SOKOLIĆ-KOZARIĆ, JOSIP M. – GOJKO M. SOKOLIĆ-KOZARIĆ 2003. *Rječnik čakavskog govora Novog Vinodolskog*. Rijeka – Novi Vinodolski: vlastita naklada.
- RCrG – IVANČIĆ DUSPER, ĐURĐICA – MARTINA BAŠIĆ 2013. *Rječnik crikveničkoga govora*. Crikvenica: Centar za kulturu Dr. Ivan Kostrenčić.
- RČGR – MOHOROVIČIĆ-MARIČIN, FRANJO 2001. *Rječnik čakavskog govora Rukavca i bliže okolice*. Rijeka – Opatija – Matulji: Adamić – Katedra čakavskog sabora Opatija.
- REW – MEYER-LÜBKE, WILHELM 1972. *Romanisches etymologisches Wörterbuch*. Heidelberg: Carl Winter – Universitätsverlag.
- RGGH – BENČIĆ, RADOSLAV 2012. *Rječnik govora grada Hvara*. Hvar: Muzej hrvatske baštine.
- RGOM – JURAGA, EDO 2010. *Rječnik govora otoka Murtera*. Murter – Šibenik: Ogranak Matice hrvatske Šibenik – Županijski muzej Šibenik.
- RGV – JURIŠIĆ, BLAŽ 1973. *Rječnik govora otoka Vrgade, II*. Zagreb: JAZU (danas HAZU).
- RGZM – RUNKO, RADOSLAV 2014. *Rječnik govora zaseoka Mrkoči u Istri*. Rijeka: Naklada Kvarner.
- RKGP – OŠTARIĆ, IVO 2005. *Rječnik kolanjskoga govora ili Ričnik mista Kolana na otoku Pagu*. Zadar: Ogranak Matice hrvatske Zadar.
- RLC – MILEVOJ, MARIJAN 2006. *Gonan po nase (rječnik labinske čakavice)*. Labin: Mathias Flacius.
- RMG – PERUŠKO, MARIJA 2010. *Rječnik medulinskoga govora*. Medulin: Mendula – Općina Medulin.
- RPZ – BARBIĆ, ANTE 2011. *Rječnik Pitava i Zavale*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

- RRG – RADULIĆ, LADISLAV 2002. *Rječnik rivanjskog govora*. Zadar: Matica hrvatska.
- RROG – KALČIĆ, SLAVKO – GORAN FILIPI – VALTER MILOVAN 2014. *Rječnik roverskih i okolnih govora*. Pazin: Ogranak Matice Hrvatske Pazin.
- RSG – VUKOVIĆ, SINIŠA 2001. *Ričnik selaškega govora (rječnik dijalekta Selca na otoku Braču)*. Split: Laus.
- RTCG – GEIĆ, DUŠKO – MIRKO SLADE ŠILOVIĆ 1994. *Rječnik trogirskog cakavskog govora*. Trogir: Muzej grada Trogira.
- SES – SNOJ, MARKO 1997. *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.
- SES2 – SNOJ, MARKO 2009. *Slovenski etimološki slovar* (druga, pregledana in dopolnjena izdaja). Ljubljana: Modijan.
- Sr – PUȘCARIU, SEXTIL 1929. *Studii istroromâne*, III. Bukurešt: Cultura Națională.
- SKOK – SKOK, PETAR 1971. – 1974. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I-IV. Zagreb: JAZU (danas HAZU).
- StR – PETRIĆ, ŽELJKO 2008. *Splitski rječnik*. Split: Naklada Bošković.
- TIr – CANTEMIR, TRAIAN 1959. *Texte istroromâne*. Bukurešt: Editura Academiei Republicii Populare Române.
- TRHJ – BABIĆ, STJEPAN 1991. *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku. Nacrt za gramatiku*. Zagreb: Globus – HAZU.
- VDVD – MIOTTO, LUIGI 1991. *Vocabolario del dialetto veneto-dalmata*. Trst: LINT.
- VG – ROSAMANI, ENRICO 1999. *Vocabolario giuliano*. Trst: LINT.
- VIr – MAIORESCU, IOAN 1996. *Itinerario in Istria e vocabolario istriano-romeno*. Trst: Edizioni Parnaso.
- VIrI – DIANICH, ANTONIO 2010. *Vocabolario istroromeno-italiano: la varietà istroromena di Briani*. Pisa: Edizioni ETS.
- VIrR – MAIORESCU, IOAN 1900. *Itinerar in Istria și vocabular istriano-român*. Bukurešt: Ediția a doua publicată de Titu Maiorescu.

Termini istrorumeni che riguardano la produzione del olio d'oliva

Riassunto

Nel presente saggio vengono elaborati lessicalmente ed etimologicamente i termini istrorumeni che riguardano la produzione dell'olio d'oliva. Tutte le forme elaborate vengono paragonate alle parole corrispondenti nelle parlate croate, slovene e (istro)venete nonché a quelle negli altri tre dialetti rumeni (dacorumeno, arumeno e meglenorumeno). Alla fine di ogni articolo si propone la soluzione etimologica. Nel corpus di 87 forme elaborate (ottenute come risposte alle 17 domande) 16 di loro hanno come etimo remoto la parola latina, 1 la parola langobarda, 1 la parola anticoaltotedesca e 17 quella protoslava. Le forme che risalgono all'etimo latino, langobardo e anticoaltotedesco sono entrate nell'istrorumeno tramite qualche idioma ciacavo (eccetto *âpa*, *de*, *la*, *de la*, *ørpa*, *kurât*, *sârat*, *sâre*). Inoltre, tutte le forme dal corpus esaminato in questo saggio che risalgono all'etimo protoslavo sono prestiti ciacavi.

Ključne riječi: istrorumunjski, maslina, Istra, etimologija

Parole chiave: istrorumeno, oliva, Istria, etimologia

